383

KARINTHY FRIGYES

DOUĂ CORĂBII

383

KARINTHY FRIGYES
UNGARIA

- DOUĂ CORĂBII
- IMAGINEA EULUI

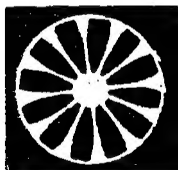
MIRCEA OPRIȚĂ

- SCIENCE-FICTION
- VIITORUL AL DOILEA
- MAȘINA TIMPULUI

ION VĂDUVA-POENARU

- OCHII MEI
- NEMULȚUMIRE
- METAMORFOZĂ
- SOMN
- NOAPTE

Redactor literar: ADRIAN ROGOZ
Coperta-desen: VICTOR WEGEMANN
Desen interior: AUREL BUICULESCU
Portret: ALEXANDRU DIACONU
Prezentarea grafică: ARCADIE DANELIUC

Colecția „POVESTIRI ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE"
editată de revista
Știința și Tehnica
Anul XVI
1 noiembrie 1970

Cercetătorul literar care se va apuca vreodată să scrie istoria science-fiction-ului maghiar va trebui s-o înceapă cu romanele și povestirile lui Karinthy Frigyes.

In timpul său, noțiunea de „science-fiction" nu exista încă, dar nici Wells, Lovecraft, Charles Fort, Abraham Merritt, Lasswitz, Zulawski, Čapek sau Maurois — ca să amintim doar pe cîțiva dintre precursorii anticipației moderne — nu-și propuseseră să scrie neapărat în acest gen. Literatura științifico-fantastică apăruse înainte de a fi căpătat această definiție. O creaseră în secolul XX urmașii umaniștilor și utopiștilor, scriitori care credeau în rațiunea umană și în știință, care erau convinși că lumea va triumfa asupra acelor trăsături rămase moștenire de la strămoșii săi din peșteri, că va birui patima, frica, demonii instinctelor oarbe și, cu ajutorul și puterea legilor cunoscute, umanitatea se va așeza pe un nou făgaș.

Despre Karinthy Frigyes se spune că a fost un raționalist. Credea în forța SPIRITULUI scris cu majuscule. Urmaș al enciclopediștilor francezi, înrudit prin gîndire cu Madách, Swift și Wells, adept al elucidării noțiunilor, a fost totodată un adversar al iraționalismului și al înșelării poporului. Intreaga sa creație poate fi înțeleasă numai prin prisma acestui crez, pe care îl găsim în satira, în umorescele, în caricatura sa literară și care vibrează în nuvelistica, în poezia sa intelectualistă, îndreptată împotriva „mizerabilei epoci".

Credea în rațiune, deși în jur lipsea rațiunea.

Văzuse un război, revoluții și contrarevoluții. Auzise tropăitul cizmelor fasciste. Văzuse ruguri din cărți, văzuse cum dușmanul cel mai feroce al civilizației se pregătește de atac împotriva Rațiunii și Omului.

Era raționalist nu numai datorită structurii sale spirituale și educației primite în copilărie și tinerețe, ci și pentru că avea convingerea că în fața lipsei de rațiune numai în rațiune se poate afla salvarea.

In genere, raționalismul nu recurge la arme. „Armele" umanismului sînt legile cunoscute, argumentele, gîndurile transmisibile, cuvîntul. Umanismul susține că omul poate fi convins, că e capabil să supună forțele naturii. În acest sens, cuvîntul cel mai important este adevărul, trăsăturile cele

KARINTHY FRIGYES

mai importante ale omului fiind curiozitatea, observaţia, dorinţa de a-şi transmite cunoştinţele. Aşa se leagă umanismul de ştiinţele naturii.

Karinthy ajunsese şi el pe această cale la ştiinţele naturii.

Il entuziasmau zborurile, scrisese în repetate rînduri despre cuceririle radiotehnicii, despre teoria relativităţii, despre psihologia modernă, despre maşini, despre noile cuceriri ale ştiinţei şi tehnicii. Se preocupase de influenţa acestora asupra dezvoltării sociale, reflectase asupra posibilităţilor, dar şi asupra pericolelor pe care le ascundea. Dar, dincolo de toate acestea, întreaga sa operă abundă în noţiuni, comparaţii, imagini împrumutate din sfera ştiinţelor naturii. Tensiunea proprie stilului, limbajului său rezidă, se pare, tocmai în îmbinarea noţiunilor filozofice, ştiinţifice cu expresiile concrete, vii ale artei.

Ştiinţele naturii sînt un mijloc de cunoaştere, iar la graniţele cunoaşterii apare întotdeauna hăul necunoscutului. La hotarul dintre cunoscut şi necunoscut se resimte tensiunea cea mai puternică a gîndirii, iar între contradicţii se oferă o singură punte : aceea a imaginaţiei.

Esteticienii, istoricii literari ai science-fiction-ului sînt tentaţi să arate care dintre prezicerile cutărui sau cutărui scriitor s-au adeverit, dovedind prin aceasta capacitatea „profetică", puterea de imaginaţie a artistului. In această ordine de idei pot fi amintite şi cîteva dintre „invenţiile" aflate în povestirile lui Karinthy Frigyes. El a vorbit pentru prima oară despre „cea de-a patra stare de agregare", despre „maşinile ce se reproduc", despre „ideea fotografiată", despre „moartea hipnotică".

Era atras deopotrivă de cunoscut şi de necunoscut. Studia cu înfrigurare enigmele, îl atrăgeau problemele în aparenţă „extreme", de nerezolvat. In multe dintre povestirile lui se adresează viitorului, dar nu pentru a conversa cu „Posteritatea" atît de apropiată scriitorului, ci din dorinţa de a afla dacă viitorul va fi în stare sau nu să rezolve problemele prezentului, dacă va şti să răspundă întrebărilor acestuia.

Raţiunii îi plac misterele primejdioase, ameninţătoare, se îndeletniceşte cu dezlegarea enigmelor. Tainele destinului, ale instinctului, miracolul morţii înflăcărau întotdeauna imaginaţia lui Karinthy. Işi punea întrebări şi atunci cînd ştia că nu poate să obţină un răspuns real şi dădea răspunsuri şi atunci cînd nimeni nu-l întreba, în afară de noi, cititorii săi din posteritate.

Ascultîndu-i întrebările şi răspunsurile, avem senzaţia că ni se adresează deopotrivă atît omul trecutului cît şi cel din epoca zborurilor cosmice...

„Omul nu-şi acceptă destinul, aşteptînd şi-n zilele noastre schimbarea, transformarea acestuia, a scris Karinthy într-un studiu remarcabil privitor la minuni. Dar Asia şi ocultismul n-au decît să-şi continue experimentele privind spiritul care n-a apucat încă să salveze trupul ; în ce ne priveşte, noi, aici în Europa, ne vom preocupa încă o bună bucată de vreme de nişte miracole palpabile, ne vom strădui ca spiritul care sălăşluieşte în trup să-l mîntuim cu ajutorul aripilor, cu ochii televiziunii, cu urechile teleaudiţiei..."

Prima sa lucrare, publicată la vîrsta de paisprezece ani, a fost o povestire ştiinţifico-fantastică...

Intr-una dintre povestiri, evocînd începuturile sale literare, descrie cum îşi închipuise în copilărie războiul fantastic al furnicilor roşii şi negre, mari cît omul, de pe planeta Marte...

Ciclul de povestiri publicat aici, deşi incomplet, încearcă să înfăţişeze cititorului acest clasic al science-fiction-ului maghiar, oferind o lectură pasionantă, distractivă, dar şi un prilej pentru meditaţie totodată.

KUCZKA PÉTER

DOUĂ CORĂBII

Căpitanul Cristofor și Sinezius, alchimistul, stăteau împreună în port, pe țărmul spaniol al Atlanticului. Se apropia ziua plecării. Căpitanul Cristofor era un om cu prestigiu : regina îl primise în audiență, vistieria îi încredința sume de bani. Om lucid, modern, adept al ideilor noi, era în același timp un spirit întreprinzător, care nu se dădea înapoi de la înfăptuirea celor mai îndrăznețe planuri. Pe Sinezius îl iubea mai mult pentru excentrismul său, dar zîmbea cu indulgență ori de cîte ori prietenii aduceau vorba de el. Sinezius avea și el adepții săi, niște tineri cu părul ciufulit și fața palidă, care-l ascultau cu priviri entuziaste cînd vorbea despre cabalistică sau astrologie. Pe atunci aceste științe începuseră să-și piardă strălucirea : novatorii, care cereau teorii clare și limpezi pentru toate domeniile, își băteau joc în văzul lumii de adepții lui Ptolemeu. Știința devenise dintr-o dată ceva palpabil și foarte simplu, din partea căruia se cereau rezultate, rezultate imediate. E mai bună azi o țară nouă, unde aurul pămîntului poate fi smuls ieftin și fără răspundere decît acel aur de mîine pe care alchimiștii voiau să-l scoată din cărbune și nisip cînd poziția stelelor avea să le-o permită. Cei ce țineau pasul cu moda își dăduseră seama cît de comodă e conștiința că Pămîntul e doar o bilă, pe care puteai să mergi înainte, înapoi, în orice direcție și, ca atare, s-o stăpînești. Farfuria întinsă la infinit, povîrnită pe undeva în marea enormă a Cerului de cristal se restrînsese dintr-o dată și se făcuse mică de tot, cît o bilă de fildeș pe care erai tentat s-o bagi în buzunar, iar cîțiva se și gîndiseră serios să procedeze astfel.

În apropierea țărmului se găsea o cîrciumă din a cărei fereastră se deschidea panorama portului. Nu prea departe se zărea, zveltă, corabia căpitanului Cristofor. Lîngă fereastră, Cristofor și Sinezius aveau o discuție destul de pașnică. Se însera, iar a doua zi, în zori, urmau să pornească amîndoi la drum.

Căpitanul întrebă zeflemitor :

— Îți menții pariul, Sinezius ? De azi în patru luni vom acosta în Indii.

Sinezius privea undeva departe, în gol. Își ridică încet mîna și impunse zarea cu un gest plin de mister.

— Dar nu spre apus...

— Ba spre apus, numai spre apus. Vom naviga spre apus, mereu spre apus şi deodată vom vedea soarele răsărind în faţă. Vom merge mai departe şi într-o bună zi ne vom trezi că sîntem iarăşi acasă. Da, da, Sinezius. E ca şi cum am ieşi afară pe uşă ca să ne întoarcem să speriem gazda la fereastră din spate. Aşa vor ajunge primii să fie ultimii. Eu voi merge mereu înainte, Sinezius, pînă mă voi găsi în spatele dumitale.

— Într-acolo se întinde marea nesfîrşită, zise Sinezius cu voce scăzută, plecîndu-se în înserare.

— Ba să avem iertare, în partea aceea sînt hinduşii, iar mai departe tot într-acolo e Europa. Şi mai încolo e Spania. Şi, dacă nu te opreşti, o să dai peste cîrciumioara asta, în care ne găsim noi. Apoi o să întîlneşti iar pe hinduşi şi iar cîrciumioara asta. Şi aşa o să fie mereu. Închipuie-ţi că te-ai plimba într-o cameră cu oglinzi căreia nu-i afli sfîrşitul pentru că-i prea mică, Sinezius.

— Trebuie să mergi o mie de ani şi atunci vei întîlni oameni care zboară, zise, îndîrjit, Sinezius. Priveşte acolo, în zare, Cristofor! Vezi cum din adîncurile Cerului de cristal răsare Mercur? În partea aceea sălăşluiesc uriaşii care pun în mişcare sferele. N-auzi o muzică venind din timpuri străvechi, din depărtări uitate? Eu o aud din cînd în cînd, în fapt de seară.

Şi Sinezius începu să vorbească în şoaptă despre muzica sferelor, despre Cerul de cristal şi despre oamenii care puteau să zboare. Ştia o mulţime de poveşti despre uriaşi, despre pitici, despre stelele duble. În acele stele, unde totul era verde, vieţuiau salamandre uriaşe, se iscau focuri ciudate ale căror flăcări nu dogoreau. Vorbind, în ochi îi pîlpîia o lumină stranie. Pe urmă începu să înşire numele unor minerale ce s-ar găsi doar pe Saturn. Spunea că pe Saturn s-ar umbla pe aer, că acolo femeile aveau trupul dintr-un gaz galben-verzui. Căpitanul Cristofor rîdea de se prăpădea.

— Păi, nu-l crezi pe Regiomontanus? îl întrebă apoi înfuriat. Pămîntul e doar o bilă!

— De unde aş şti toate cele ce ţi-am spus dacă n-ar fi adevărat? strigă alchimistul, ridicîndu-şi mîinile spre cer, încît mînecile mantalei sale largi îi căzură pe umeri. Spiritul meu e liber!

— Trupul însă trăieşte aici, pe Pămînt. Acesta este domeniul nostru.

— Trupul emană spirit, căpitane Cristofor. Stelele revarsă muzică, materia degajă forță ; materia se însuflețește, începe să cînte și devine forță dacă viețuitoarele o vor. Trupul s-a născut din pămînt, spiritul din trup, dar spiritul se înălță totuși pînă la ceruri. Privește stelele care răsar la orizont ; lumina lor pătrunde în ochii tăi și acolo, printr-un contact miraculos, îți atinge spiritul. Spiritul se naște din Pămînt — asta e premisa. Abscisa minoră : spiritul ajunge pînă la cer ; abscisa majoră : deci și Pămîntul ajunge pînă la cer. Punctul de confluență cu cerul se află în locul unde aud muzica oamenilor aeriformi. Dacă aș pricepe această muzică, aș descoperi substanța — așa cum spun ei — cu ajutorul căreia aș putea deveni aeriform ca să pot zbura împreună cu ei. Voi reuși odată. Voi înțelege odată muzica sferelor.

— Astfel de nerozii îndrugau și cei care l-au aruncat în temniță pe marele Regiomontanus. Pămîntul ajunge pînă la cer și este nemișcat, îi spuseseră ei batjocoritor și l-au întemnițat.

Sinezius se întoarse calm cu fața spre amurg și nu răspunse. Căpitanul Cristofor, care era o fire violentă, se înroși de furie și ceru în gura mare să i se răspundă.

— Hai, recunoaște măcar o dată în mod deschis, ai curajul s-o spui pe față că ești de acord, că le dai dreptate acelora care l-au întemnițat pe marele Regiomontanus !

Sinezius își întoarse privirea spre căpitan.

— El ne aruncase pe toți în temniță, rosti întunecat.

— Cine ? Regiomontanus ? se miră Cristofor.

— El. Și ți-ai dat seama și dumneata că ne pricinuise un mare rău. Cînd îl siliseră să-și spună părerile, el n-a avut curajul necesar să le azvîrle în față judecătorilor josnicul său crez. În spate rugul își înălța flăcările spre cer. „Las' să se înalțe !". Fumul rugului ajungea pînă la cer ; cuvintele lui — doar pînă la urechile oamenilor. Știa ce făcuse și, cu capul plecat, își recunoștea păcatele în fața aristocraților spiritului. Iar cînd, mărinimoși, aceia îl lăsaseră liber se oprise în poarta temniței, în mijlocul mulțimii și, înrăit, îi zvîrlise acesteia provocarea : „Și totuși Pămîntul e o bilă. Și totuși sînteți cu toții niște cerșetori, niște bieți întemnițați !"

— L-ai fi lăsat pe marele Regiomontanus să ardă pe rug sau să putrezească în adîncul temniței ! se îngrozi căpitanul Cristofor.

— L-aş fi lăsat. S-ar fi prăpădit un om în temniţă, dar nu v-ar fi întemniţat pe voi toţi. L-aţi crezut. L-aţi crezut că Pămîntul nu-i decît o mică bilă proiectată în infinitul gol de aer pe care se tîrăsc furnici. L-aţi crezut cînd v-a spus că totul se reduce la atît, că dincolo de asta nu mai e nimic. Aţi crezut că de jur împrejur, pretutindeni sînt numai ziduri informe, plicticoase, iar între aceste ziduri, în dosul uşilor zăvorîte se găsesc pîine şi apă — prînzul robilor — şi atît. Acum aţi vrea să înconjuraţi Pămîntul, să înconjuraţi zidurile acestea ca toată lumea să vadă că ne reîntoarcem mereu în cuşca noastră de captivi, iar printre ziduri, peste tot se află numai deţinuţi îmbrăcaţi în haine vărgate, la fel şi la fel de nenorociţi. Sînteţi gata să porniţi la drum de aici ca să vă întoarceţi tot aici, în ciuda faptului că o să mergeţi înainte. Aţi lua-o înainte, spre albastrul acesta nesfîrşit (Sinezius îşi întinse braţele spre zare) şi ziceţi că pe acolo ar fi Indiile, lanuri dincolo de apă şi apă dincolo de lanuri, apoi hinduşii nenorociţi, care stropesc pămîntul cu sudoarea frunţii lor. Vă veţi duce spre cei doi poli ai Pămîntului să zidiţi şi acolo nişte uşi grele în faţa imaginaţiei mele. Sînteţi nişte inşi rătăcitori, bănuitori, nişte cîrcotaşi, nişte aventurieri. Staţi pe ţărmul oceanului şi aţi vrea ca acesta să nu fie oceanul la capătul căruia ne aşteaptă un ţărm miraculos, unde viaţa e veşnică, unde planetele sînt veşnice, ci doar o biată oglindă care minte veşnicia şi nu-i în stare să reflecte decît tristele noastre chipuri ofilite şi încărunţite încă din tinereţe, cînd ne amăgesc depărtările. Intrăm în oglindă şi ne ajungem din urmă pe noi înşine... Ne reîntoarcem în Europa... Pornim spre apus şi ajungem la răsărit... Şi de la răsărit iarăşi la apus...

— Dacă-i aşa, de ce vii cu mine, Sinezius? îl întrebă, mirat, căpitanul Cristofor.

— Pentru că nu te cred, căpitane Columb. Spre apus e numai apusul!... În veci de veci apusul. Spre apus se găsesc doar apele întinse şi spiritul reîncarnat al vechilor înţelepţi greci. La apus pîlpîie flăcărui ademenitoare şi se revarsă o muzică necunoscută, pe care o vom înţelege cîndva, peste o mie de ani, dacă se va întoarce cometa şi dacă vom fi în stare să ne păstrăm tinereţea pentru a naviga înainte, mereu înainte, timp de o mie de ani, în oceanul în care corabia noastră ar putea alerga şase mii de ani, întîlnind mereu şi mereu ceva nou... oameni înaripaţi... femei cu corp de văpaie... În sfîrşit sînt

pămînturi dogoritoare și arabi libidinoși. La răsărit se află capătul lumii. Mergînd spre apus, nu poți să ajungi la răsărit!

— Știi ce, Sinezius, zise căpitanul Cristofor, întinzînd mîna. Să pariem. Dacă de azi în patru luni, din vîrful catargului, nu vei vedea cu ochii dumitale țărmul răsăritean, îți dau — ce să-ți dau? Îți dau barca cea mare cu vele pe care o luăm cu noi.

— Mă prind, căpitane Cristofor, zise Sinezius. Trecînd pe barca aceea am să vă părăsesc, am să plec singur spre apus.

Și se întoarse iarăși cu fața spre ocean. Se înserase, se lăsase și ceața. Soarele asfințea, pierzîndu-se în ceață și tot acolo, în ceață se pierduse și linia subțire a orizontului.

*

Vîntul bătea dinspre insula Palos.

Santa Maria *își îndreptase cîrma spre apus, vela mijlocie se și umflase. Seara, la ora șase, în ziua de paisprezece octombrie, căpitanul Cristofor și Sinezius, alchimistul, sprijiniți de balustradă, stăteau la prora corăbiei, unde — agățată de un uriaș braț încovoiat de fier — atîrna deasupra apei o lanternă cu sticle verzui: coverta plîngea, blănile scîrțîiau.*

*De cîteva săptămîni căpitanul Cristofor trecea în jurnalul de bord date false pentru că în mijlocul echipajului, pe furiș, se strecura tot mai ades spectrul tremurător și palid al fricii. Ce se va întîmpla? De trei luni brăzdau apele cenușii ale oceanului spre apus, mereu spre apus, iar în urma pupei teșite, apa despicată de corabie își recăpăta suprafața netedă. Căpitanul le promisese bani și slujbe de tot felul dacă vor ajunge la țărmul răsăritean al Asiei. Asta era adevărul, dar cine mai ajunsese acolo înaintea lor? Nimeni. La apus de țărmurile portugheze se întindea infinitul, dar adepții teoriilor noi spuneau că pămîntul este rotund și că n-ai cum să te rătăcești pentru că te reîntorci în locul de unde ai pornit. Ei susțineau cu tărie acest lucru, dar Sinezius, cu privirile-i sumbre, și cei doi discipoli ai săi, tineri și palizi, cunosc o altă cabală. Cîrmaciul îi auzise noaptea discutînd sub punte. Amestecau niște prafuri, iar din piuliță le izbucnise o flacără verzuie, care făcea ca pielea să devină străvezie, lăsînd să se întrevadă scăfîrlia. Tot atunci, în vîrful catargului pîlpîise flacăra sfîntului Elm *. Cîrmaciul mai auzise discuția dintre Sinezius și căpitanul*

* Focurile Sf. Elm (după numele bisericii pe a cărei clopotniță au fost văzute adesea) — fenomen meteorologic manifestat sub forma unor limbi de foc ce apar pe catargele corăbiilor, pe capul oamenilor în munți;

Cristofor; nu pricepuse el prea multe, dar era destul ca să-i dispară somnul.

La plecare, căpitanul Cristofor fusese tot timpul bine dispus, vorbăreț, iar Sinezius tăcea posomorît. Acum se schimbaseră. Zîmbind ironic, Sinezius, care stătea de zile în șir pe scara de frînghii, îl strigă pe căpitan.

— In zori, peste patru ore, se va împlini sorocul rămășagului, căpitane Cristofor! Atunci nu vei mai avea încotro, iar Nina, *barca cu pînze, va fi a mea!*

— In zori, din vîrful catargului, Sinezius, vei vedea uscatul, zise Cristofor, cu neclintita-i încredere în sine. Așa a fost rămășagul. Dacă nu, barca e a dumitale.

— Nici acum nu-ți dai seama? strigă Sinezius, cu buzele albite de mînie. Nu-ți dai seama că ai greșit? Acasă păreau simple și clare cele înfățișate de Regiomontanus și de ceilalți nebuni... Spre apus, mereu spre apus... și dăm de Asia... Dar de două luni încoace alergăm spre neant... Oho! Cristofor! Ia te uită, n-ai observat cum se preschimbă culoarea mării din verde în azuriu, și apoi din albastru în cenușiu? Ridică-ți ochii în tării... Amintește-ți ceea ce ți-am spus... Nu zărești focul arid în care se ascund salamandrele?

In vîrful catargului licărea într-adevăr o lumină albăstruie. Columb se cutremură ușor.

— Dumneata ești nebun, Sinezius, zise apoi ca să-și dea curaj. Ți-e capul numai la Cerul de cristal.

Sinezius căzu pe gînduri. Apoi, ușor, de parcă și-ar fi vorbit sieși, spuse cum vedea el lucrurile.

— Voi vreți aur, Cristofor, voi nu mă înțelegeți. Eu te cunosc pe dumneata. La curte ești cunoscut ca un entuziast. Te înflăcărezi așa de repede pentru că ai promis că mergînd spre apus vei ajunge în Asia. Eu știu însă ce vrei dumneata. Vrei țări noi și mult aur, și titlul de vicerege, și glorie, și recunoștință. Iată de ce nu crezi în salamandre, nici în femeile aeriforme, nici în muzica sferelor pe care le caut eu; toate acestea te înflăcărează și nu faptul că i-ai da crezare lui Regiomontanus, care vrea să îngrădească fantezia. Pe insula Palos mi-ai arătat niște scrisori în care regele Ioan ți-a pro-*

---

aceste miraje sînt provocate de descărcări electrice luminescente și sînt în strînsă legătură cu norii de furtună. (*n.r.*)

* Ioan sau João II, rege al Portugaliei, a domnit între 1481 și 1495.

mis bani şi corăbii, şi gradul de amiral după ce va încheia asediul Granadei. Asta vreţi... dumneata şi toată adunătura asta care te urmează, Cristofor. Aur şi o ţară nouă, cît mai repede şi cît mai aproape. Alunecăm doar de două luni pe apă, dar voi vă şi neliniştiţi...

Se apleacă mult spre căpitan.

— Ce-ar fi, îi şopti, dacă timp de un an, doi ani, trei ani, ba chiar mai multă vreme, corabia ar fi purtată de vîntul ce bate spre apus şi n-ai vedea nicăieri o bucăţică de ţărm?

— La jumătatea lui octombrie ajungem în Indii sau la vreo insulă nouă! Dumneata eşti nebun, Sinezius.

Vîntul prinsese cuvîntul din zbor. În faţa lor, în depărtări, pe cerul apusean, noaptea răsuna ca un gol pustiu, ameţitor. Stelele licăreau departe, teribil de departe.

— Am lucrat sub punte, continuă Sinezius, ştii că sînt în căutarea elixirului tinereţii, Cristofor...

Pentru prima oară Cristofor nu zîmbi la cele auzite. Era noapte, şi aici, pe marea aceasta necunoscută, unde omul nu mai ajunsese vreodată, cuvintele răsunau altfel decît în cîrciumioara spaniolă. Strîmbă din gură, dar simţi că păleşte.

— Mi-a lipsit focul miraculos, Cristofor. Dar l-am găsit. Priveşte-l cum pîlpîie... În această noapte, sub punte l-am găsit. Şi am simţit cum — rece şi dens — îmi pătrunde în sînge... Acesta e focul pe care nimeni nu-l cunoaşte. De-acum sînt sigur de mine, căpitane Cristofor. Încă o oră şi vor sosi zorile, iar eu îmi voi lua în primire barca şi voi părăsi Santa Maria. *Pusson Marton Alonsi* şi Yamez, cei doi discipoli ai mei, mă vor urma. Au fost cu mine în cursul nopţii, Cristofor, am văzut împreună salamandra.*

Columb rîse forţat.

— Ia spune-mi, Sinezius, cum îţi poţi imagina una ca asta? Unde o să vă duceţi cu o barcă şubredă? Numai dacă...

— Ieri barca mai era şubredă, şopti Sinezius.

— Dar azi?

— Eşti sigur... eşti atît de sigur căpitane Cristofor, că în această clipă sub noi se mai găseşte apă, se mai găseşte marea?...

Căpitanul îl privi stupefiat. Deschise gura, dar nu reuşi să pronunţe o silabă. Cu o nereţinută înflăcărare, alchimistul continuă să-i şuşotească la ureche.

---

* Din cele ce urmează, s-ar părea că pe acest discipol al lui Sinezius îl mai cheamă şi Paracelsus (*n.r.*).

— Am văzut toți trei salamandra. Era din foc și din apă. Apoi și-a schimbat înfățișarea... Pîlpiia o lumină galben-verzuie, un foc din mijlocul căruia s-a înălțat o femeie. Am privit în urma ei. Avea corpul diafan și plutea pe punte, spre proră și de aici pe ape... S-a depărtat repede spre apus. În urma ei alerga o rază de lumină. Noi priveam. Priveam în urma ei. Ajunsese foarte departe... Și se făcuse mică. Aproape cît o stea. Dar vedeam că tot se mai depărtează. Deodată ni s-a părut că urcă, deși raza luminoasă arăta că aleargă mai departe pe apă. Așadar, acolo, în depărtări, apele începuseră să urce... Ne uitam crezînd că o mai vedem, dar acolo, în punctul acela luminos, strălucea de-acum trandafirul roșu al lui Saturn. Acolo, privește într-acolo!

Îl îmbrînci atît de violent pe căpitan încît acesta se sperie.

— Privește în partea aceea, spre Saturn! Acolo a dispărut — a dispărut în mai puțin de o jumătate de oră, deși, cum scrie Trismegistos, corabia trebuie să alerge două mii de ani ca să parcurgă distanța asta.

— Ei și, bolborosi căpitanul, care nu prea se simțea în apele lui.

— Două mii de ani! Dar ce contează dacă descopăr elixirul tinereții? Ce mai contează aceste două mii de ani? Alergăm șase sute de ani pe apă. În acest răstimp trăim cu elixirul tinereții, cu nimic altceva. După șase sute de ani, apele, nesfîrșitele ape ale oceanului se rarefiază. Barca noastră începe să urce. O ridică apa care devine solidă. Dedesubt se învolburează cețurile reci, care te înfioară. Pămîntul nu se vede pentru că barca noastră plutește de-acum la înălțimea de douăzeci de mii de metri. Pînzele se aștern pe aer și plutesc asemenea unui nor. Privită de jos ar părea că e chiar nor.*

Glasul alchimistului vibra acum ca vîntul. Velele se înfiorau sus, pe catarg.

— Și apoi plutim mai departe pe apele prefăcute în aer. În jurul nostru se cufundă oameni înaripați... Ei obțin fructe din aur și aur din fructe. Încă patru sute de ani și vom ajunge la Cerul de cristal. Înspre apus se găsește doar apusul, Cristofor. Înspre apus se întinde doar marea nesfîrșită, care se în-

* Termenul de *metru* constituie aici un anacronism, deoarece acest cuvînt, ca reprezentînd unitatea de lungime bazată pe măsurarea meridianului terestru, a fost propus abia în 1795 și acceptat în 1860. În această povestire însă, Karinthy Frigyes n-a urmărit să redea aventura epică a descoperirii continentului american, ci lupta de opinii dintre navigatorul Columb, împins de o idee plauzibilă și demonstrabilă prin metodele tehnicii, și alchimistul Sinezius, atras de o tragică himeră transcendentă. Interferența acestor două planuri generează climatul fantastic al nuvelei. *(n.r.)*

brățișează cu cerul, cu cerul de unde răsună muzica sferelor. Ești victima unei cumplite erori, Cristofor, iar eroarea e acum evidentă. Credeați că, întemnițînd zborul liber al spiritului și demonstrînd că de pe Pămînt nu-i chip să se ajungă la cer, lumea va încăpea pe mîinile voastre. Ați luat pîine și apă cu voi pentru un an, deși ați pornit pe calea infinitului și a veșniciei. Pentru asta trebuie să plătiți din greu, căci nu-i chip să treceți nepedepsiți hotarele împărăției divine... Privește, Cristofor, privește ! Orizontul a dispărut, Saturn nu se mai află pe cer. Este acolo, sub ape. Nu simți ? Corabia a încetat să plutească. Noi nu mai înaintăm pe apă. Planăm acum în aer, ușori, fără de greutate. Privește pînzele. Sînt ca niște nori... Și această goană nebună... Auzi ? Auzi ?... Auzi o muzică ? Acolo, acolo unde a dispărut orizontul. E muzica sferelor !...

Căpitanul simțea că i se oprește inima ; sîngele îi năvălise în obraji, urechile îi vîjîiau. Din depărtări răsuna incredibil o muzică necunoscută și rece ca gheața.

Spre apus cerul începea să se lumineze.

Cristofor își înfipsese unghiile în brațul alchimistului fără să-și dea seama. De teamă să nu cadă, se agățase de el ca naufragiatul de ultima scîndură.

Alchimistul triumfă. Își ridică brațele să mai spună ceva, dar înainte de a vorbi, aerul fu spintecat ca de fulger de un strigăt.

— Pămînt !

Un timp rămaseră amîndoi nemișcați. Primul își reveni căpitanul Cristofor. Trezit ca dintr-un coșmar, lăsă brațul alchimistului și slobozi un răcnet :

— Pămînt !

Îl îmbrînci apoi pe alchimist și, bucuros, alergă pe punte și de acolo la proră. Spre apus licărea bolnăvicios o lumină gălbuie : o lumină gălbuie și o fîșie cenușie, firavă și subțire ca un fir de păr.

— Privește într-acolo ! spuse scuturîndu-l pe alchimist. Privește într-acolo, Sinezius ! Indiile ! Pornind spre apus, am ajuns la răsărit ! Am reușit deci. Știam eu, nebunul de mine ! Noaptea m-a amețit... Am avut dreptate !

Rîdea și sărea ca un copil.

— Ei, Sinezius, privește. Vezi pămîntul ? Am cîștigat pariul. E ora patru dimineața !

— Nu-l văd.

— Ce spui ? Nu-l vezi ?

— Nu-l văd și nici nu vreau să-l văd, spuse rece Sinezius, avînd în glas ceva din trufia aristocratului scăpătat, a cărui slugă nimerise lozul cel mare. Pariul l-am cîștigat eu. Ne-am înțeles că barca cu pînze va fi a mea de nu voi vedea în zori pămînt la apus. Dezleagă barca, Cristofor, și cheamă-i pe discipolii mei. Pe urmă n-ai decît să pornești spre panglica aceea murdară, cenușie, despre care crezi că-i pămînt. Iar eu, împreună cu ei, voi porni spre apus.

Santa Maria *dispăruse la orizont. Sinezius, alchimistul, și cei doi discipoli ai săi, Yamez și Paracelsus, se așezaseră pe o băncuță lîngă cîrma bărcii și se holbau la pînzele întinse. Barca se întoarse cu botul spre nord-vest; la orizont, spre apus, în apele crescînde ale fluxului, apărea și dispărea o fîșie de un alb spălăcit. Era Pămîntul Nou, pe care cu cîteva ore în urmă Columb îl privise de pe* Santa Maria.

Sinezius dădu din mîini a lehamite și-i învălui pe tineri cu privirea senină, curată a ochilor lui negri, care fermecau pe oricine.

— Vă pare rău că l-ați părăsit și ați venit cu mine? îi întrebă apoi cu milă.

Discipolii tăceau.

— Nu vă fie teamă, le spuse. Pămîntul Nou descoperit de el nu era demn de noi. Nu puteam admite, nu-i așa, ca dreptatea să fie a lor, a celor ce retează aripile visului. Pămînt și iarăși pămînt. O neghiobie! O să-i zică Lumea Nouă. Eu, în schimb, vă asigur că nu vor găsi nimic nou acolo. Vor găsi aur și pămînt, și oameni, niște arămii care le vor semăna totuși. Au să le învețe graiul, și de pe malurile Europei vor porni corăbioare ahtiate să pună stăpînire pe bogățiile lumii celei noi. La rîndul lor, pozitiviștii, astronomii și fizicienii germani vor jubila. Iată, teoria s-a transformat în știință! Pămîntul e un popic dur, iar cei care-l populăm sîntem niște rîme, ce ne-am născut ca să ne-nfruptăm din cașcaval, ca apoi să ne prefacem cu tot ceea ce știm în pulbere. N-am nevoie de pămînt. Să le rămînă lor. Lor să le rămînă Pămîntul Nou și Pămîntul întreg, sferic și limitat. Eu îi părăsesc. Dau crezare maeștrilor mei, lui Aristotel, acel învățat senin care a vorbit despre femeile cu trup de aer, evanghelistului Ioan, care a văzut cerul despicîndu-se și mielul cu șapte coarne; îi dau crezare lui Albertus Magnus și lui Hermes Trismegistos și mai dau

crezare Depărtării nemărginite, asemenea imaginației, a cărei operă este.

Discipolii tăceau.

— Ați uitat? spuse Sinezius cu umilință, aproape rugător. Ați uitat nopțile din Stuttgart. Ați uitat cuptorul verde în fundul căruia strălucea într-o lumină albastră-verzuie Magisteriul? Nu mă credeți? Nu credeți că vom ajunge pînă la Cerul de cristal?

Se însera. Focul sfîntului Elm licărea iar în vîrful catargelor.

— Iată elixirul, spuse Sinezius arătîndu-le fiola. Nu-l pizmuiți pe Columb și pe ai lui. Ei se duc să moară în pulberea Pămîntului Nou. Îi așteaptă nisipul pustiu și trecerea monotonă dintre zi și noapte, pînă vor veni ultima zi și ultima noapte. Calea noastră e alta. Ea ne va purta pe ocean. Șase luni vom merge și vom bea zilnic din apa înțelepților. Și atunci vom auzi mai limpede muzica aceea și atunci va răsări soarele pentru ultima oară. N-o să mai apună niciodată și n-o să mai fie înserare, o, Paracelsus! Iar noi ne vom continua drumul pe întinderile văzduhului tineri, cu trupul nemuritor și cu sufletul aidoma. Timp de șase sute de ani ne vom continua drumul acesta, o, Yamez, iar peste șase sute de ani se va deschide Cerul de cristal. Acolo vom vorbi cu oamenii înaripați, pentru că vom învăța pînă atunci graiul lor, graiul sferelor, care exprimă prin muzică gînduri profunde, profunde. Și atunci, Paracelsus și Yamez, dacă o să doriți, ne vom putea întoarce. Peste două mii șase sute de ani vom reveni iarăși pe insula Palos, iar de acolo vom intra în portul Lisabonei. Acum sîntem în anul o mie patru sute nouăzeci și doi; atunci popoarele Europei vor scrie în calendare anul două mii șase sute nouăzeci. Vom găsi o lume schimbată. Columb și adepții lui vor schimba fața Pămîntului. Se vor găsi savanți care să măsoare suprafața acestei bile pe care ei o consideră mărginită, și toate calculele mărunte, meschine îi vor justifica. Savanți care să măsoare depărtările și să ia în stăpînire Pămîntul. Timp de o mie de ani toată lumea le va da dreptate, va da crezare științei „pure" și populare, care afirmă numai ceea ce poate să dovedească și acceptă numai ceea ce se poate vedea cu ochii și auzi cu urechea, pentru că timp de o mie de ani Ochiul și Urechea vor fi idoli, o, Paracelsus, iar ei se vor închina acestor idoli aidoma perșilor și asirienilor de pe timpuri, care credeau în forța pietrelor. Numai noi știm că orice idol e fals, pentru că Dumne-

zeu, pentru că Esența este insesizabilă. Dar ei vor crede în Știința vastă și palpabilă care lingușește gloata. În cinstea Științei, atît în lumea veche, cît și pe Pămîntul Nou vor fi ridicate palate : palate și mașinării. La întoarcerea noastră vom găsi mașinării care să se zbenguie prin aer și să facă ocolul Pămîntului în zbor, vestind gloria măruntă a acestor savanți șarlatani : minuni mărunte de care sînt în stare acești Cristoși mărunței.

Și atunci, în două mii șase sute nouăzeci, cînd totul va glorifica bătrîna știință, dîndu-i crezare numai ei, și cînd în sosirea noastră vor spera în taină doar cîteva genii necunoscute, noi trei vom apărea deasupra Europei. Vom apărea, și-n urma noastră va izbucni flacăra unei imense bucurii și uimiri. Vom aduce cu noi învățătura cea nouă, care va preface în ruină și pulbere toate cîrpăcelile lor vechi, pentru că atunci greoiul păpușar care a inventat bilele și joacă popice cu ele în spațiul nesfîrșit va fi îmbătrînit și hîd. Vom aduce vestea : „Fraților, am descoperit adevărata Lume Nouă, dincolo de valurile albastre“. Columb și oamenii lui vor fi devenit de mult pulbere și cenușă. Pămîntul Nou descoperit de ei va fi bătrîn și zbîrcit. Și va fi plin de ruine ; savanți osteniți vor vesti cu vocea lor răgușită, tot mai pierită învățătura Ochiului și a Urechii, care întemnițase imaginația, uscase creierul și tînărul, înfloritorul trup. Vom aduce vestea: „Fraților, la nord-vest deasupra oceanului, am găsit o cărăruie, îngustă, corăbioara noastră abia a putut trece prin ea, dar cărăruia asta iese direct în Spațiu, în țara oamenilor fără trup, cărora le-am spus că există un drum ce coboară pe Pămînt. Ei vin în urma noastră, vor sosi în curînd și vom trece și noi în țara lor, unde aurul nu-i galben și tare ca pe Pămîntul Nou descoperit de Columb. Acolo aurul e lichid, o adevărată vîlvătaie, din care sorbind uitați de vedenia apăsătoare a morții, căci moartea vă părăsește, ca un vis urît de care zîmbești ușurat după trezire. Fraților, Aristotel și Columb v-au mințit : și teorema și concluzia erau minciuni. Veniți, am descoperit Calea cea Nouă și v-am adus Magisteriul, de care ați rîs secole de-a rîndul, precum am rîs și noi de el cînd se oprise în fața porților zicînd : Epur si muove...“

Alchimistul rămase cu corpul plecat înainte ; tăcuți, discipolii săi se întorseseră cu fața spre apus, unde dispăruse Santa Maria. *Nu i se mai zărea nici vîrful catargului. Discipolii erau copleșiți de o durere nespusă. Alchimistul vorbea.*

— Se înserează. Paracelsus, dragul meu, îndreaptă cîrma. Stelele tremură acolo, pe cer. Mercur abia a răsărit și se leagănă liniștit pe ape. Nu simțiți? Ne înălțăm. Oceanul alunecă tot mai ușor și mai fluid sub noi și se umflă pe neobservate. Să-l urmăriți în liniște și cu sufletul tremurînd, pentru că am trecut în împărăția unor ape noi. În liniște și cu sufletul înecat de voluptate, să-mi ascultați cuvîntul : pentru că nici n-o să observați și eu n-am să mă mai adresez vouă prin cuvinte, ci prin sunete, iar voi o să le înțelegeți ca și cum ar fi cuvinte. Cuvintele dispar tot mai frecvent din vorbirea mea, doar ici-colo mai apare cîte unul, celelalte se estompează, se înalță, se contopesc, reunite într-o unică melodie prelungă, iar din depărtări, din infinit o nouă, o necunoscută orchestră rece ca de violoncele va acompania această melodie. Aplecați-vă acum peste balustradă și priviți în adînc. Fundul mării începe să se lumineze.

Discipolii se aplecară vrăjiți deasupra oceanului, și atunci, din depărtările pustii, pustii și adînci, dedesubtul lor începu să mijească paloarea zorilor. Departe, departe, în adîncuri, sub ape zăcea într-o pîclă albastră un oraș imens. Pe zidurile sale se zăreau turnulețe și bastioane, curioase cupole colorate, așa cum le știm de la vechile cetăți sumeriene. Deasupra orașului zburau ființe uriașe, viu colorate : de pe ambarcație păreau nici ca niște peștișori, dar de fapt erau mari cît casele. Unele aveau forma unui zmeu, altele semănau cu ihtiosaurii ale căror oase sînt păstrate la Universitatea din Halle. La marginea orașului se afla un deal, iar de pe coama dealului se înălța un rug de flăcări verzui : printre flăcări se strecura corpul în formă de șarpe al unei ființe — aceeași pe care o zăriseră noaptea trecută în cabina de pe Santa Maria.

Imaginea eului

Nu sînt membru al vreunei societăți științifice și nu mă simt stăpîn nici în ale fizicii, în sensul în care specialiștii ar putea recunoaște în mine un savant : cel ce se încurcă în terminologie nu este un cunoscător în ochii lor. Aceste cîteva cuvinte dezlînate prin care consemnez la repezeală descoperirea mea nu se adresează de altfel spe-

cialiştilor, nici măcar publicului. Aş vrea mai degrabă să notez pentru mine, în vederea unei folosiri ulterioare, rezultatele pe care le deţin de cîteva ore, rezultate care mă tulbură atît de mult încît în prezent cred că nici n-aş fi în stare să dau o imagine clară a descoperirii făcute.

Pe scurt, este vorba de o simplă experienţă optică, ce mi-a reuşit după ani de cercetări, dovedind, în sfîrşit, că presupunerile mele au fost juste. Ce însemnătate practică şi teoretică va avea reuşita mea nu pot să apreciez în clipa de faţă. Am însă certitudinea că în urma acestei experienţe se deschide drum spre fenomene extraordinare, nebănuite. Şi, ca să mă adaptez stării mele de spirit, pot să spun simplu că tainele vieţii au devenit, începînd de azi, mult mai clare.

Dar mai întîi trebuie să dau unele lămuriri.

Mă preocup de ani de zile de problemele psihofizicii, nu pe bază deductivă sau speculativă, ci la flacăra intuiţiei, dibuind în întuneric peste tot unde simptome inexplicabile şi obscure perturbă ordinea conexională a fenomenelor naturii. Cred în ştiinţă. Cred că tot ceea ce-i misterios şi obscur nu se prezintă aşa decît numai ochilor noştri slabi, că în realitate totul e stăpînit de legi, simple şi de nezdruncinat. Dar, tocmai pentru că sînt convins de evoluţia cunoaşterii umane, nu cred şi nu pot să cred în nici una dintre metodele sau teoriile ştiinţifice care se tîrăsc în urma unei cunoaşteri profunde, intrinsece... Metoda dă ax gîndului, îl înaripează, dar gîndul singur se-nvîrte în loc şi nu progresează. Accept o singură metodă : aceea de a nu crede în nimic şi a nu codifica nimic. Creierul, această maşină imperfectă, poate produce doar ceva imperfect şi, ca atare, trebuie să căutăm conexiunile nu înăuntrul nostru, ci în afară, în lumea exterioară, în natura care a creat, care a făurit totul.

În tinereţe suferisem de o puternică astenie şi adeseori aveam vedenii. Seara, cum se stingea lumina, în colţul camerei apărea o scăfîrlie albă care, apropiindu-se de mine, creştea nemăsurat de mult. Începeam să ţip, să strig după ajutor. Cîteodată simţeam că nişte mîini îmi ating obrazul. Mă cuprindea o teamă cumplită numai cînd îmi aduceam aminte de această scăfîrlie. De aceea, uneori, nici ziua nu îndrăzneam să rămîn singur în casă. Scăfîrlia era mereu aceeaşi şi mie îmi era tot mai greu să mă gîndesc la ea.

Mai tîrziu, după ce m-am vindecat, vedeniile s-au rărit. Odată însă, într-o carte de spiritism, am văzut ceva ce s-ar putea numi imaginea unui spirit. Era o fotografie făcută, chipurile, de către unul dintre membrii cercului la strălucirea fulgerului de magneziu. Am simţit că mă furnică ceva pe şira spinării. Era scăfîrlia atît de cunoscută mie, cu contururi albe, difuze, cu trăsături prelungi, şterse. Abia mi-a trecut prin minte acest gînd şi vedenia a reapărut, dar nu ştearsă, fantomatică. Am văzut o cameră semiobscură, în care şedea o faţă palidă, cu ochii închişi, iar în jurul ei se găseau nişte oameni obişnuiţi cu chipuri uimite.

Din clipa aceea un instinct obscur îmi spunea că anumite simptome pe care le ridiculizăm sau le negăm de atîtea ori sînt într-o legătură strînsă cu simptome cunoscute şi înţelese de mult în conexiunea lor fizică. Începusem, în măsura în care nu-mi era prea greu, să mă preocup de aspectul teoretic al acestor vedenii. Le acceptam numai dintr-un singur punct de vedere. Anume că ele sînt imagini reale, nu iluzorii (să fie oare şi iluziile nişte realităţi ? — se poate), că în fundul ochiului, pe pata galbenă a retinei, apare şi se fixează imaginea reală. a ceea ce vedem, că, aidoma peliculei de film, un mecanism ultrafin înregistrează şi înmagazinează undeva tot ceea ce am văzut cîndva în lumea cea largă. Şi că, uneori, procesul poate fi reversibil, imaginea ascunsă în ochi reapare, reflectîndu-şi copia în spaţiul gol, astfel că în faţa noastră se iveşte o figură, o imagine. Aceasta e vedenia.

Cred în existenţa materiei din care sîntem făcuţi şi sînt convins că ăsta este singurul adevăr. Dar într-o zi, pe cînd mă gîndeam la toate acestea, dintr-o dată mi-a trecut prin minte, fără voia mea, posibilitatea acelei experienţe de care vorbeam mai înainte. Dacă lucrurile se prezintă astfel, îmi ziceam, atunci e sigur că activitatea creierului se desfăşoară pe această bază, gîndirea nefiind altceva decît o reconstituire, o retrăire şi o conectare de imagini care au pătruns şi s-au fixat cîndva în creierul nostru. De aici nu era mult pînă la ideea că imaginile, pentru a lua cunoştinţă de ele, pentru a ni le aminti şi a le retrăi trebuie să apară în mod obligatoriu pe pata galbenă a retinei. Aşadar, în faţa petei galbene a retinei se desfăşoară o peliculă, cu negativul unor imagini de mult înregistrate, iar fenomenul dă naştere gîndului, imaginaţiei.

Dar cum ne putem convinge că este așa? Dacă privim în ochii noștri sau în ai altcuiva, ochii, asemenea unei oglinzi, nu reflectă decît imaginile pe care le-au privit. De ce? Pentru că în fundul ochiului e beznă, iar bezna transformă suprafața transparentă în altă suprafață, care însă reflectă imaginile. E ca și cînd ai privi în obiectivul unui aparat de proiecție. Dacă în dosul lentilei becul nu-i aprins, nu vezi nimic, în afara chipului tău, cu toate că între lentilă și bec există imaginea care urmează să fie proiectată. Dar dacă în dosul lentilei și al imaginii se aprinde becul, lumina apărută proiectează imaginea care se formează pe peretele opus. Tot așa în ochii noștri se vede doar imaginea pe care o percepem în realitate, dar se mai găsește acolo și o altfel de imagine, imaginea reconstituită: gîndul și imaginația în sine, care ar putea fi proiectate în exterior, dacă...

Concluzia era atît de simplă! Dacă în spatele cristalinului și al retinei s-ar putea aprinde un bec minuscul, care să lumineze ochiul din interior, atunci imaginea reală, numită gîndul, imaginația noastră proprie, s-ar proiecta în spațiu, lumea ar dispărea din fața noastră, iar în locul ei ar apărea imaginea mărită a ceea ce gîndim.

Experiența se reduce acum la o singură problemă: poate fi iluminat ochiul din interior? La început m-am gîndit să rezolv problema printr-o grosolană intervenție anatomică. Să introduc prin cavitatea nazală, în spatele globului ocular, un beculeț electric. Dar studiind zona respectivă mi-am dat seama că acest lucru este imposibil.

Tot ce a urmat poate fi rezumat în cîteva cuvinte. Ani de zile am crezut că experiența este imposibilă. Abia cu cîteva luni în urmă am auzit despre efectul secundar al mezotoriului, a cărui lumină penetrantă trece și prin oase. Mi-am procurat cîteva grame din elementul acesta, pentru ca apoi, timp de două luni să nu fac altceva decît să calculez intensitatea și distanța necesară din diferite unghiuri, în așa fel ca lumina penetrantă, aplicată pe craniu să-și fixeze direcția fiecărei raze în spațiul dintre retină și cristalin.

În noaptea aceasta am isprăvit pregătirile. Mi-am pus pe cap aparatul — o caschetă specială cu mezotoriu — și am stins lumina.

In clipa aceea, pe ecranul din faţa mea a apărut o pată luminoasă, circulară. Mi-am recunoscut îndată pata galbenă a retinei, mărită de o mie de ori. M-a cuprins o puternică emoţie. Mi-am amintit că în copilărie am avut senzaţia vagă că voi descoperi şi eu cîndva nişte fenomene noi, baza unor noi cunoaşteri. În clipa aceea, pe pata rotundă a ecranului a apărut o potecă de pădure, şerpuind printre brazi înalţi, pe care se apropia, gînditor, un băieţaş cu ochi mari, albaştri. Eram eu la vîrsta de zece ani, în pădurea de lîngă Máriabesnyö, unde îmi petreceam atunci vacanţa.

Imaginile se succedau : vedeam păduri, cîmpii, munţi, văi, tot felul de încăperi şi oameni de mult uitaţi. Am încercat să-mi stăpînesc emoţia. Voiam să mă văd pe mine însumi, fiinţa mea reală, acel ceva abstract care se cheamă „eu".

Pata galbenă s-a întunecat şi-n clipa următoare în centrul ei a apărut o figură albă, spălăcită. Un fior rece m-a străbătut : era figura aceea atît de cunoscută mie, vedenia de care mi-era groază şi pe care o văzusem şi-n cartea de spiritism. Era chipul acela nălucitor fotografiat la o şedinţă de spiritism.

Mi-am smuls cascheta de pe cap şi am aprins lumina. Mi-am revenit abia după cîteva ore. Acum stau să notez cît mai repede, dezlînat, aşa cum pot, tot ceea ce am reuşit să aflu. Încă nu-mi dau seama ce înseamnă descoperirea mea, ce va putea să însemne vreodată, în ce categorie de fenomene se va încadra, ce portiţă va deschide în faţa ştiinţei. Rămîne o taină a viitorului, a unui lung şir de experienţe şi teorii care abia vor urma. Mie să mi se permită însă ca, dincolo de orice reflexii şi interpretări, să simt înaintea muncii acea emoţie pe care a simţit-o şi Volta cînd a luat pulpiţa de broască, lipsită de viaţă, şi, în contact cu firul metalic cufundat la un capăt în acid clorhidric, a obţinut prima convulsie.

În româneşte de
COSTACHE ANTON şi EUGEN HADAI

MIRCEA OPRIȚĂ

Science-fiction

Ni se întîmplă iar să înnoptăm
cu nervii aburind de-o stranie emoție
în ecuații cu a fi sau nu — capcane
întrezărite-n cîmpul nebulos
ce ne suportă zilnic mersul și odihna.
De fapt, o singură, aceeași întrebare
hrănită-n noi de-o viață sau de cînd :
ce ne pîndește-n întuneric
dincolo de focuri ? *Ochi halucinanți*
poate ne-nvăluie-n reflexele primejdiei
ori plantele întind enorme cupe tîrîtoare,
ori spațiul se surpă, dezvelind ventuze moi,
ori propriile noastre arme
încet, perfid alunecă din mîini
și ni se-ațin cu moarte împotrivă.
Se povestește cum că o femeie
hipnotizată de un monstru — sporii curg
din adîncimi bezmetice de lume,
dintr-o livadă s-a insinuat nelămurit o Formă
și cărțile-s de-acum neputincioase,
ce să mai crezi atunci de vocile
șoptite parcă din trecut
ori prăbușite de sub constelații...
Se poate totul în această pîclă
desfășurată dincolo de clipa-scrum,
iată de ce vibrația pereților de aer
ne ține încă treji, cu ochii la năluci
și se-ntărește cu ciment prudența. Cintărim
aceste spaime cu luciditate
și poate e plăcerea ipotezei,
și poate e o grijă de necunoscut —
de fapt ne antrenăm reflexele în jocul
inteligent, dar interzis iertării
cu tot ce ne-ar întîmpina
numindu-se primejdie.

Viitorul al doilea

Ce-o să mai fie dacă dinspre cărți
Alarme curg, vestind amenințarea
de foame și-ntuneric ?
Tot mai multe guri
învață-n limbile pămîntului
cuvîntul cu miros de grîu
înăbușit în flacără.
Spun unii că rezervele-s pustii,
că brazdele refuză să ne-ajute —
prudenții ară de pe-acum
funduri de mări și se deprind
cu mersul ritmic unduit al peștelui. Prieteni,
mai sînt pămînturi care își așteaptă
întîii coloniști : gemînd pe lanțuri și articulații,
orașele spre brană se scufundă...

Ce-o să mai fie ? Stînd între migrene
și pagini vechi și filosofice salvări,
se întîlnesc cu voi, uitații cavaleri
ai gîndului rotund și intangibil ;
născocitori de utopii,
dormiți-vă cu zîmbet larg
împovărat de bunătate somnul —
în noaptea asta însumi vă veghez.

Mășina timpului

Contemporan cu epocile ; fluxul îmi aruncă
imaginile peșterii-n oglinzi. Aceste mîini
abia întoarse de pe silexul uciderii
își danteleaza în policromii podoabele
ieșite din magie și din frică. Dincolo
trec sclavii morți cu pietrele pe umeri —
parcă ridică-n piramide subteranul rîu
și cîtă deznădejde-n repetarea lor
vag luminată de sclipirea unei vremi postume.

Să eşuez o clipă-n cruciadă
printre ciocniri de spade şi înjurături
sau travestit în straie aspre de călugăr
la masa principelui să cerşesc odihna
înviorată-n vinuri şi-n imaginare
peripeţii. Lîngă un chei tocit de tălpi, de lacrimi
o caravelă mă aşteaptă-n ancoră, strunind
vîntul condus la pînze cu pricepere ; salut,
bătrîne Magellan ! înfiorat citesc
în putrezitul tău compas ocolul lumii.
Martor apoi exodului spre aur
împart răzbunător dreptate — dar adio,
adio efemeră dragoste de cinematograf,
nu-i timp destul să lenevesc în tine,
pe undeva s-a declanşat asaltul sferelor şi cad,
rotindu-se, corăbii sprintene spre Lună.
Mi se desface dedesubt, himerică, planeta,
primind seminţe proaspete şi nălucind
străine forme-n cavalcada lor spre cel dintîi
coborîtor din mituri. Mă îndepărtez
spre viitor — ai mei deschid în urmă
lumi de cuarţ, gigantice cupole —,
doamne, la ce tumult am să revin
de-o să mă smulg din rodiile de metal
cu care plouă-n univers sub pîlpîirea
acestor fantomatici sori îmbietori...

Şi neputînd striga reflexelor „ajunge !"
exploratorul
orbi de-atîtea fapte şi de străluciri
ce se-nvîrtiră mai departe-n corpul lui,
pînă ce omul însuşi răspîndi
în noaptea ce se-nstăpînea lumină.

ION VĂDUVA-POENARU

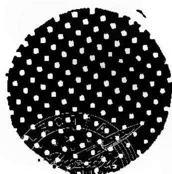
OCHII MEI

Ochii mei pipăie
Albastrul disc
Cu degetele lor lungi
De obelisc.

Pipăie cerul
Și lutul rotund,
Pipăie soarele
Pînă-n străfund.

Nu se mai satură,
Pipăie zi și noapte
Cu degetele lui
Pămîntul, cerul și fructele coapte.

NEMULȚUMIRE

Mereu în derivă
Stă inima noastră captivă
Într-un strîmt costum,
Destinat să se facă scrum.
Din nopțile de cerneală
Își face adesea escală,
Căutînd în fiord

Polul sud, polul nord.
Tot încărcîndu-și urna cu dor,
Își înfige aripile în zbor
Și moare pe negîndite,
Lîngă fețele ei infinite.
Dar învie de fiecare dată
Pasărea aceasta fermecată
Și rămîne mai departe-n derivă,
În costumul de carne captivă.

METAMORFOZĂ

Sînt o netocită roată
În lemnul din pădure răsturnată ;
Călătoresc prin sevă abrupt,
Cu-o spiță lipsă și-un butuc rupt ;
Mă urc pînă-n vîrf de copac
Și ochi verde de frunză mă fac,
Și mă uit prin lumină în soare,
Visîndu-mă cît roata lui de mare.
Aș vrea să fac, pe jos, drumul pînă la el
Și să mi-l pun peste lemn inel,
Apoi să fug spre lumi din unghiul stîng,
Tot praful pe tălpile mele rotunde să strîng !

SOMN

Fiecare noapte e o cădere în gol,
Un necunoscut ocol,
În fiecare noapte uităm de noi
Și stăm în somn, ca la naștere, goi ;

Nu mai avem nici mîini, nici picioare,
Lumina în ochi ca o lebădă moare,
Doar lampa întunericului rămîne,
Printre orele din oase, păgîne,
Să vadă la faţă visele ce cad
În sîngele nostru nomad.
Înviaţi în fiecare dimineaţă,
Lăsăm coşciugul somnului în ceaţă
Şi ieşim de sub pleoapă afară
Să cărăm încă-o piatră de moară...

NOAPTE

Odată şi-odată,
Umbra mea va dispărea toată,
Chiar dacă va fi soare mai departe,
Sub el mă voi aşeza în moarte ;
Voi dormi cu faţa în sus
Să privesc stelele ce-au apus
Şi drumurile care-şi vor trece
Peste mine transpiraţia rece.
Nu trebuie să mă-nspăimînt
Că nu voi putea mereu spune : sînt !
Că-ntunericul îmi va fi lumină,
Iar gura de tăcere plină,
Că-n ochii mei nu va mai încăpea luna,
Că va fi secetă pentru totdeauna.

Şi zeii din noi au murit,
Căzînd cu capul de infinit...

(Din volumul „**Naufragiat printre cuvinte**")

Un oaspete francez la București

Scriitorul francez Gérard Klein ne-a vizitat în cursul lunii septembrie în legătură cu apropiata apariție în librării a unei antologii a anticipației franceze contemporane, intitulată **Un pic de neant** (Editura „Albatros").

Cei ce iubesc și urmăresc literatura SF i-au reținut cu siguranță numele după lectura nuvelelor **Monstrul** („Viața românească" nr. 2/1970) și **Îmblînzitorul de centipezi** (Colecția „Povestiri științifico-fantastice", numerele 373—374/1970). Dacă la apariția romanului **Gambitul stelelor,** scris la vîrsta de 19 ani, s-a vorbit de Gérard Klein ca despre copilul minune al anticipației franceze, astăzi, după publicarea romanului **Timpul n-are miros** și a culegerilor de nuvele **Perlele timpului** și **Un cîntec de piatră,** tînărul de 33 de ani e considerat, pe bună dreptate, drept unul dintre cei mai înzestrați și interesanți autori ai anticipației franceze. A contribuit desigur la aceasta și faptul că Gérard Klein nu s-a mulțumit doar să-și scrie lucrările care i-au adus consacrarea, ci a publicat și nenumărate studii cu privire la cărți și probleme ale genului, studii în care finețea analizei e pusă în slujba exprimării unor puncte de vedere întotdeauna noi și generoase.

Prestigiul tînărului scriitor a atras atenția și editorului Robert Laffont, care i-a încredințat conducerea noii sale Colecții de anticipație „Altundeva și mîine", din care Gérard Klein și-a propus să facă cea mai prestigioasă colecție de acest fel din Franța. Succesul nu s-a lăsat așteptat. După numai șase titluri, faima colecției s-a impus atît datorită selecției judicioase a lucrărilor publicate cît și prezentării lor excepționale. „Colecția ce lucește în vitrine sub armura ei metalizată" — pentru a folosi formula publicitară sub care a fost lansată — oferă într-adevăr cititorului opere remarcabile, în haine demne de ele. Pentru prima dată a fost astfel utilizată în Franța o subțire foaie de aluminiu, care conferă copertelor strălucire, în vreme ce tiparul și hîrtia de bună calitate definesc cărțile de anticipație nu prin condițiile lamentabile de care se „bucurau" pînă acum, ci le singularizează prin calitate. Dacă noua colecție se deosebește de celelalte volume de literatură

aflate în librării, deosebirea marchează de astă dată un punct în favoarea anticipației. E meritul lui Gérard Klein și e un semn al evoluției unei concepții editoriale legate de interesul tot mai viu pe care publicul avizat îl arată genului literar al secolului XX.

Firește, oaspetele francez s-a întîlnit la Casa scriitorilor cu unii dintre confrații săi români. Convorbirea a decurs amical și a prilejuit un rodnic schimb de vederi în lumina Convenției de la Heidelberg și a viitorului Congres european al anticipației (vezi colecția nr. 380/1970). Asemenea întîlniri, e aproape de prisos să mai subliniem, constituie momente însemnate pe drumul cunoașterii reciproce și deschid literaturii române porțile aprecierii ei și peste hotare, fapt pentru care redacția noastră le salută din toată inima.

HITCHCOCK și fantasticul deductiv

Există unele producții fantastice intersecte cu anumite varietăți de science-fiction și cu literatura polițistă. Lucrările acestui domeniu de interferență pe care l-am putea denumi deductiv (ipoteză — soluție) pornesc de la o premisă oarecare (absurdă sau nu, n-are importanță în cazul nostru, absurdul însuși fiind o noțiune relativă : astăzi știm că și Riemann și Lobacevski au pornit de la o ipoteză „deocamdată absurdă“) și dezvoltă în continuare o structură care, oricît de stranie ar părea din afară, este dinăuntru perfect logică și coerentă. Singura condiție este respectarea convenției inițiale (oare cavoritul sau invizibilitatea nu sînt doar niște convenții, niște pretexte?). Tipul fantasticului deductiv, ca de altfel însuși genul polițist, își are izvorul în magistralele lucrări ale lui E. A. Poe, dar nu ale lui Poe — poetul, ci ale prozatorului bîntuit de demonul logicii. Firește că e nevoie ca desfășurarea epică să aibă girul verosimilității ; cu cît problema (stranie, insolită sau neobișnuită) se materia-

lizează mai realist, cu atît opera este mai convingătoare.

În 1962, anglo-americanul Alfred Hitchcock toarnă în Statele Unite un film în culori după nuvela Păsările *a scriitoarei Daphné du Maurier. Autoarea romanului* Rebecca *imaginează un mic orăşel pe coasta Pacificului invadat, acoperit, sufocat de o imensă revărsare de păsări.*

Citeam zilele trecute că în Iugoslavia un tren ar fi fost oprit, deoarece întreg terasamentul căii ferate era acoperit cu gîndaci de Colorado, care, deveniţi rezistenţi la insecticide, se înmulţiseră vertiginos. Mecanicul a montat un plug de zăpadă la locomotivă şi a pornit liniştit la drum.

În filmul lui Alfred Hitchcock însă lucrurile nu mai sînt chiar atît de simple ; păsările înarmate cu ciocuri şi gheare ascuţite atacă. Atacă furibund tot ce le apare în cale : case, oameni, maşini. Foarte mulţi locuitori ai acelui oraş cad victime.

Filmul nu spune de *ce s-a produs invazia zburătoarelor. Dacă am fi tehnicişti, am putea spune că ele au turbat, inoculate cu un virus produs de un savant dement, sau infectate de o boală cosmică, sau asmuţite asupra oamenilor din pricina unei mutaţii genetice. E clar că în cazul de faţă problema este alta. Bulversantă este însăşi lupta infernală dintre oameni şi păsări. Această performanţă cinematografică şi-a propus-o Alfred Hitchcock şi a rezolvat-o admirabil. Poate că un efect şi mai frapant ar fi fost în alb-negru.*

Totul este lucrat în stilul celei mai înalte tehnici de creare a fantasticului ; „Începeţi prin portrete bine precizate de personaje bizare, dar posibile, şi daţi trăsăturilor lor realitatea cea mai minuţioasă — scria Mérimée. De la bizar la miraculos tranziţia este insesizabilă, şi cititorul se va găsi în plin fantastic". Adaptînd această reţetă literară la film, vom obţine acea genială acumulare subtilă de elemente stranii — substituţia realului cu fantasticul — baza acestui film.

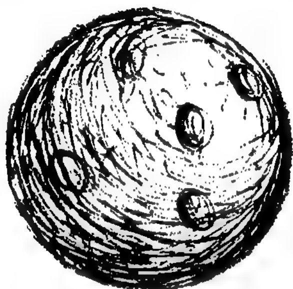
Apare undeva, în depărtare ; creşte lent, dar ameninţător. Izbucneşte, scade. După un moment de linişte se repede asupră-ţi, asfixiindu-te, pătrunzîndu-ţi în cap, pe nas, pe gură, prin urechi, învîrtejindu-ţi, strivindu-ţi creierii. Dispare lăsînd în urmă o pace de cavou bîntuit de fantomele unor scelераţi. Aceasta-i impresia produsă de banda sonoră a ultimului atac al păsărilor, realizată cu nişte splendide efecte electro-

nice. Adăugînd excelenta interpretare a actorilor (Rod Taylor, Tippi Hedren, Jessica Tandy, Susan Pleshete, Veronica Cartwright, Ethel Griffies, Charles Mc Graw ş.a.), miracolele lui Roy Bernick — dresorul de păsări — şi cele ale lui **Lawrence** *Hampton — trucajele, obţinem imaginea unui solid team, de superprofesionişti, situaţie aproape tipică pentru filmele produse de domnul Alfred Hitchcock.*

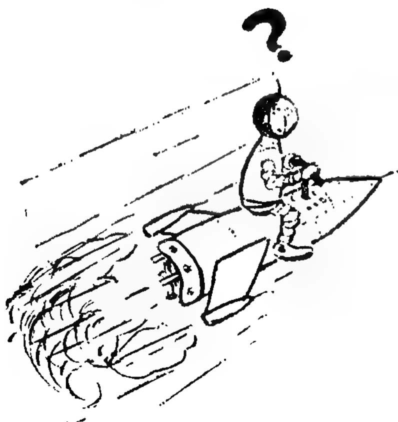
DANIEL COCORU

UMOR

de EMIL BOGOS
— Suceava —

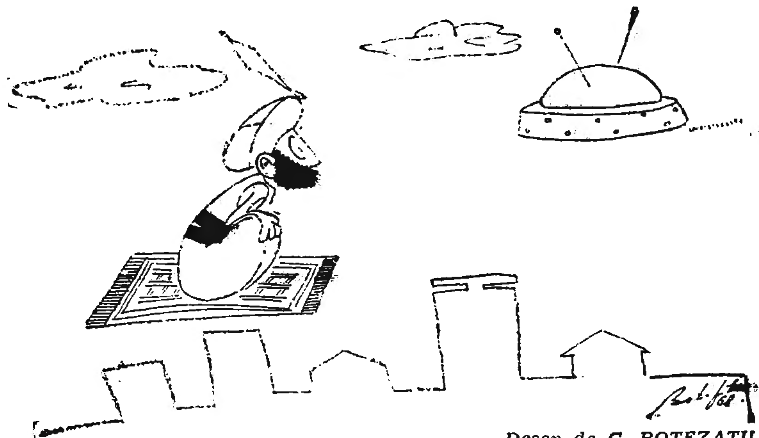

FĂRĂ CUVINTE

Desen de C. BOTEZATU

FIER VECHI

AUTOCRITICA

Desen de OCTAVIAN COVACI

Tiparul executat la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii"

2012

prelucrare
&
editor
Costin Teo Graur

i.m. Pompilu

Au scanat, corectat, prelucrat.

Ceea ce nu au fost în stare redacţiile Ştiinţă şi tehnică
sau cei care au dat să continue CPSF, au reuşit, cu multă dăruire, muncă şi cheltuială, aceşti entuziaşti.

Lor trebuie să le mulţumim pentru că avem acum posibilitatea să (re)citim legendara Colecţie.

clandher
flash_gordon
evilgheorghe
krokodyllu
progressivefan3
car_deva
coollo
fractalus
panionios
nld68
un anonim (RK)
Gyuri
hunyade
dl. Dan Lăzărescu
Cilly Willy
fizikant
Doru Filip
connieG

(dacă este omis cineva, vă rog un email şi reparăm greşeala!)

Citiți
în
numărul
viitor
celebra
povestire
a

DAPHNEI DU MAURIER

„PĂSĂRILE"

COLECȚIA „POVESTIRI ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE"

■ NOIEMBRIE 1970

PREȚUL 1 LEU | 41001